

POSTANOWIENIE

Dnia 30 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku J. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 sierpnia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił J. B. prawa do emerytury. W uzasadnieniu decyzji podał, że na dzień 1 stycznia 1999 r. J. B. nie udowodnił 15 lat pracy w szczególnych warunkach oraz nie udowodnił 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z 25 czerwca 2018 r., sygn. akt III U (...), zmienił decyzję i przyznał J. B. prawo do emerytury w wieku obniżonym od 1 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w (...), na skutek apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 18 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...), zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie (pkt I), odstępując od obciążania odwołującego się kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za II instancję (pkt II).

Wyrok Sądu Apelacyjnego odwołujący się zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, to jest art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) w związku z § 1 ust. 2 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.), a także Wykazu A do tego rozporządzenia „w pkt 13” przez jego niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, że uznanie określonej pracy za pracę w warunkach szczególnych nie może nastąpić na podstawie upoważnienia dla centralnych związków spółdzielczych, w sytuacji gdy taka wykładnia wyżej wymienionych przepisów jest sprzeczna z zasadą sprawiedliwości społecznej i wynikającym z zasady równości nakazem jednakowego traktowania świadczeniobiorców charakteryzujących się jednakową cechą istotną.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżący wskazał, że zaskarżony wyrok narusza prawo w sposób oczywisty. Wyjaśnił, że, jak w toku postępowania przed obiema instancjami podnosił, praca wykonywana przez odwołującego się przy obsłudze wirówek i suszarek w przemyśle mleczarskim w kontekście występowania czynników szkodliwych absolutnie niczym nie różni się od pracy przy obsłudze wirówek i suszarek w przemyśle drożdżarskim i piwowarskim. W obu tych branżach czynniki szkodliwe są tożsame i są nimi generowane przez urządzenia wibracje, hałas i wysoka temperatura. Żadnego wpływu na intensywność czynników szkodliwych nie mają substancje użyte w procesie produkcji i nie ma żadnego znaczenia, czy są to mleko, sód, drożdże czy chmiel. Pracownicy świadczący pracę na stanowiskach aparatuowych obróbki surowca w branży mleczarskiej są narażeni na oddziaływanie czynników szkodliwych w sposób identyczny jak aparatowi w branży drożdżarskiej czy piwowarskiej. I jedni, i drudzy odczuwają identyczne skutki tych czynników dla zdrowia. Ponadto, odnosząc się do utraty przez zarządzenia resortowe mocy prawnej w związku z wejściem w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, skarżący argumentował, że w dacie jej wejścia w życie (w dniu 17 października 1997 r.) spełniał już warunek posiadania 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu

dotychczas obowiązujących przepisów. Nawet gdyby przyjąć, że od dnia 17 października 1997 r. praca odwołującego się nie była już pracą w warunkach szczególnych, to oczywiście niezgodną z zasadą demokratycznego państwa prawnego jest odmowa przyznania tego statusu wcześniejszemu okresowi zatrudnienia. Podkreślił, że o ile w dacie wejścia w życie przepisów Konstytucji mógł zmienić pracę, której uznanie za pracę w warunkach szczególnych nie budziłoby wątpliwości, o tyle nie miał już wpływu na odmowę takiego zakwalifikowania jego wcześniejszego stażu pracy. Zdaniem skarżącego, niekorzystna dla niego interpretacja przepisów jest niczym innym jak odebraniem mu nabytego już wcześniej prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy - stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. - przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżność w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarżący wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił jej oczywistą zasadnością. Odwołując się do utrwalonego w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiska, w przypadku powołania się przez skarżącego na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej celem przyjęcia jej do rozpoznania, konieczne jest wykazanie, we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, że skarga jest oczywiście uzasadniona, co oznacza, że ta oczywistość na etapie przedsądu nie powinna być wątpliwa, ale że ma być zdecydowanie, jeśli nie jednoznacznie oczywista (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364). Skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Wyjaśniając pojęcie oczywistego (kwalifikowanego) naruszenia prawa, jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, oczywiste naruszenie prawa ma miejsce wówczas, gdy popełniony przez sąd drugiej instancji błąd w wykładni lub

zastosowaniu prawa jest wyraźnie widoczny bez pogłębionej analizy wchodzących w grę przepisów (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2001 r., sygn. akt I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107).

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej nie sprecyzował, których przepisów prawa dotyczy zarzut rażącego (kwalifikowanego) naruszenia prawa przez Sąd Apelacyjny, co już powoduje, że nie wykazał oczywistej zasadności skargi. Domyślając się, że chodzi o § 1 ust. 2 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, należy wskazać na uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2016 r., III UK 117/15 (LEX nr 2290426) i powołane tam argumenty bazujące na orzecznictwie Sądu Najwyższego, do których skarżący nie odniósł się w żaden sposób we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przypomnieć zatem należy, że decydującą rolę w analizie charakteru pracy z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma możliwość zakwalifikowania jej pod którąś z pozycji wspomnianego załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów. W świetle art. 32 ust. 2 w związku ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach, pracami w szczególnych warunkach nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z czynnikami niekorzystnymi (szkodliwymi) dla zdrowia pracownika, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w tymże rozporządzeniu, a konkretnie w jednym z wykazów (A lub B) stanowiących załączniki do owego rozporządzenia. Przepis § 1 ust. 1 rozporządzenia stanowi zresztą, że akt ten ma zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do niego. Tezę tę Sąd Najwyższy wyraził również w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 sierpnia 2005 r., I UK 316/04 (LEX nr 989239), rozwijając ją dodatkowo przez stwierdzenie, że ustalenia w formie uchwał przez centralne związki spółdzielcze - na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia - stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B, nie ma znaczenia prawnego, albowiem uchwały te nie stanowią źródeł prawa powszechnie obowiązującego w rozumieniu art. 87 Konstytucji RP, a w

konsekwencji nie mogą stanowić podstawy prawnej rozstrzygnięcia o prawach i obowiązkach ubezpieczonych. Z kolei, w wyroku z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05 (OSNP 2006, nr 19-20, poz. 306) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że wykonywanie pracy na stanowisku określonym w zarządzeniu resortowym, której nie wymieniono w wykazach A i B, stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie uprawnia do uzyskania emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (pogląd ten został następnie podtrzymany w wyrokach: z dnia 23 lutego 2010 r., II UK 188/09, LEX nr 590237 oraz z dnia 27 stycznia 2012 r., II UK 103/11, LEX nr 1130388). Wypada także dodać, iż w wyroku z dnia 22 czerwca 2005 r., I UK 351/04 (OSNP 2006 nr 5-6, poz. 90) Sąd Najwyższy stwierdził, że określanie dla celów emerytalnych stanowisk pracy jako „pracy wykonywanej w szczególnych warunkach” w rozumieniu wykazów stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie należy do kompetencji pracodawcy. Z kolei, w wyroku z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06 (M. P.Pr. 2007, Nr 6, poz. 316). Sąd Najwyższy podkreślił, że wcześniejsza emerytura jest dla powszechnego systemu świadczeń emerytalnych „instytucją” wyjątkową, określającą szczególne uprawnienia. Zawarcie przez ustawodawcę w zamkniętym katalogu wykazu pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze wyłącza możliwość jego rozszerzania w procesie stosowania prawa. Możliwość odstępstwa od zasady powszechnej - zwłaszcza ze względu na przesłankę szczególnego charakteru zatrudnienia - pozostaje atrybutem władzy ustawodawczej, a nie sądowniczej. Kwestia znaczenia wykazów prac wykonywanych w szczególnych warunkach zawartych w zarządzeniach resortowych dla oceny uprawnień do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym przysługującej na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. była przedmiotem wykładni również w kolejnych orzeczeniach Sądu Najwyższego. Odnosząc się do tej kwestii, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „przepisy dotychczasowe” w rozumieniu art.

32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach, to wyłącznie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., a wydane na ich podstawie zarządzenia resortowe są aktami niższego rzędu i nie mogą wykraczać poza ustawowe upoważnienie. Upoważnienie dla właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych wynikające z § 2 ust. 2 tego rozporządzenia nie stwarzało bowiem podstawy prawnej do wydawania aktów niepozostających w zgodności z powszechnie obowiązującym prawem, lecz obejmowało tylko ustalenie w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, i nie przewidywało możliwości wykroczenia poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienione w załączniku do rozporządzenia. Na jego podstawie wymienione podmioty mogły tylko wskazać, na których stanowiskach są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B, nigdy zaś ustanawiać nowych stanowisk pracy (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, LEX nr 515698). Wykazy resortowe mają więc jedynie charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego czy centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247 oraz z dnia 16 listopada 2010 r., I UK 124/10, LEX nr 707404). Z kolei w wyroku Sądu Najwyższego dnia 18 września 2014 r., I UK 104/14 (LEX nr 2640968) stwierdzono, że wykaz branżowy CZSM w przeważającym zakresie wykracza poza ramy wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. (dział X poz. 13 załącznika nr 1 do uchwały Zarządu CZSM dotyczy przemysłu mleczarskiego, gdy tymczasem dział X poz. 13 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów określa wykaz stanowisk w przemyśle piwowarskim

i drożdżowym). Oznacza to, że pozbawiony znaczenia jest argument, że skarżący wykonywał sporne zatrudnienie przed wejściem w życie Konstytucji RP z 1997 r. Umieszczenie konkretnego stanowiska w zarządzeniu resortowym nawet przed tą datą nie przesądza o tym, że wskazane w nim prace były pracami w szczególnych warunkach, jeśli tego rodzaju akt resortowy rozszerza wykazy prac w szczególnych warunkach określonych w rozporządzeniu – przedmiotowo lub rodzajowo (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306 oraz z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292; z dnia 24 września 2014 r., III UK 196/13, LEX nr 1540140).

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.